

próbálkozott, vagyis az ellenlábás felekezetek vezetői lehetetlenné tételé s követők üldözése által. Dávid Ferenc azonban ezt nem tette meg. Harmadszor vajjon hogy képzei el Balázs Ferenc a 16. században egy felekezet fennmaradását törvény nélkül, illetve talán a törvény védelme nélkül? A lengyel unitáriusok sorsa világosan mutatja, hogy mit tudott tenni a hatalom a törvény védelmén kívül helyezett egyház ellen; de mutatja a hatalom munkáját az a sok szenvedés, melyen őseink keresztül mentek, pedig a törvény védelme allatt álltak.

* * *

Befejezésül csak ennyit: emberi nagyságot alig érhetett nagyobb megalázás, mint egy ilyen cikknek a megjelenése a hűséges követők soraiból. A könyv címéről ítélve a Szépművészek Céh nem ily kegyeletsértő, hanem értékelő sorokat akart a közönség kezébe adni. Sajnos, hogy nem így történt.

Lőrinczy Géza.

Öreglegény-dal.

Öreglegénytől maradozva
Fut el jókedv, friss lendület.
Öreglegényt már új birokra
Nem hajszol vak, szent szédület.

Öreglegény a bölcseséggel
Kötözget apró üzletet.
Bölcsésé — bolondos régi ének —
Bölcsésé - csak rogyant in tehet.

Öreglegény borongós kedvvel
Számlálgatom a perceket...
Uramisten, sok bölcseséggel
Ne áldj meg, amig csak lehet.

Pálffy Márton.

Egyháztörténelmi adatok.

»Unitaria religión lévők által instituált protestatioról, hogy az ország gyűlésére azon religioról is egy persona candidáltassék.«

(Nyárádszereda, 1713. Junius hó 22).

„Anno domini 1713. 22. Junii generalis congregatio celebrata in oppido Szereda.“

„Az úr, főkirálybíró uram ő kegyelme a ratione sui officii székünknek eddig continuáltatott ususa szerént nemes székünknek bizonyos érdemes tagjait ad diem 25. mensis Junii Szebenben indicáltatott nemes ország gyűlésére követeknek candidálván in facie congregationis, mely candidatióból kimaradván az unitaria religióból álló personák; minthogy elébben, két rendben indicált gyűlésekre expediált unitaria religión lévő *Szent Iváni Sámuel* uram ő kegyelme jó idején magát mentegette, ennek alkalmatosságával az unitaria religio részéről protestatio instituáltatván arról, hogy ha az unitaria religioból is edgy persona követnek az fenn megirt ország gyűlésre nem candidáltatnék, készek lesznek ő kegyelmek, ugy kívántatván feljebb is remonstrálni, etc. Minthogy pedig az mostan kijött regalisban az inseráltatott, hogy az elébbeni gyűlés continuáltatik. Erre nézve az unitaria religioból *Sz. Iváni Sámuel* uram ő kegyelme, mint elébbeni gyűlésekre expediáltatott követ Atyánkfia mostan ujabban is nem religio, hanem szék követjének elválasztatik, ea tamen conditione, hogy ennekutánna se edgy, se más religion levő nemes székünk tagjai ő kegyelmek argumentumául fel ne vegyék, hogy az ország gyűlésre expediálandó követ Atyánkfiái szerént választassanak, mert arra sem most, sem ennekutánna nem lépünk, hanem oly subjectumokat választ, sine consideratione religionis, kik az szék szolgálatjára capaxok lésznek!“

(Kivonat Maros-szék „Generalis congregatiók Protocolluma 1710—1718“ évi jegyzőkönyvéből, 158—159. l.)

Közli: *Biás István.*

»A református és unitárius statusnak a vicekirálybirói hivatal iránti protestatiójáról.«

(Maros-Vásárhely, 1717. október 29.)

„Anno 1717. die 29-na mensis Octobris generalis, seu publica congregatio sedis Marus in civitate Marus Vásárhelyi.“

Vicekirálybíró Dósa Mihály uram hivataljától solito modo elbucszuk.

Hasonlóképpen az notárius is hivataljától elbucszván unanimitate et suffragio sedis megmarasztatik.

Megirt Dósa Mihály uram követséget proponál méltóságos erdélyi generális commendáns és ugyan erdélyországi méltóságos gubernator urak ő excellentiájok szavaival (nem lévén mindazonáltal edgyiktől is ő excellentiájoktól credentialisa), hogy felséges urunk ez hazában leküldött 5 punctumból álló decretumának edgyik része szerint az két vicekirálybíróknak edgyike az catholicus marusszéki statusból választassék és protestál az marusszéki catholicus status, hogy imediate (így) az candidatiót az szerint kívánják.

Választott főkirálybíró urunk által a vicekirálybirói hivatalnak viselésére két református és catholicus rendek candidáltatnak, kik közül az nemes széktől per majora suffragia választatnak az két reformátusok: Nemzetes Makfalvi Dósa Abrahám és Ákosfalvi Szilágyi János uramék, kik is solito more juramentumokat praestálják; ezt látván: Az megirt catholicus status protestál, hogy az vicekirálybíró választás nem az megirt méltóságos generális, erdélyországi commendáns és erdélyországi méltóságos gubernator uruk ő excellentiájok parancsolatja szerint lőtt, melyért az felsőbb helyeket is requirálják őkegyelmek is arról való protestatiojokat in scriptis az nemes szék congregatiójának második napján 30. 8-bris megtartása az protoculumban beadták ő kegyelmek, kívánván, hogy az notarius in veris paribus authentice adja ki őkegyelmeknek és erre nézve:

Az marusszéki református és unitárius statusok is scriptotenus protestatiót adnak bé az protoculumban arról, hogy sem méltóságos erdélyországi generális commendans sem méltóságos erdélyországi gubernator urak ő excellentiájok parancsolatját nem látták az Dósa Mihály uram által proponaltatott követségről, ő kegyelme sem mutatott semmi credentialist, melyhez képest nem engedetlenkedtek az felsőbb méltóságok parancsolati ellen, sőt inkább felséges urunktól kegyelmesen diplomatische confirmált szabadságok szerint per vota et suffragia választottak királybírókat az kiket alkalmasoknak itélt kiki.

(Kivonat Maros-Vásárhelyi „Generalis congregatiók Protocolluma 1710—1718.“ évi jegyzőkönyvéből, 323—324. l.) Közli: *Biás István.*

I R O D A L O M.

Benczédi Pál: „Az unitárius hitelvek kifejlődése“, Cluj 8° 128 lap. „Orient“-nyomda 1935.

A napokban hagyta el a sajtót Benczédi Pál könyve. Az unitárius történelmi kutatás örvendetes föllendülésének a jele, hogy ebben az esztendőben a Dr. Gál Kelemen korszakosnak mindható nagy történelmi műve mellett ez a kisebb igényű, de jelentőségben nem kevésbé fontos mű is megjelent. Eltekintve a kérdésnek nagy elvi jelentőségétől már magában örvendetes az, hogy hittani irodalmunk egy újabb adatgyűjteménnyel gyarapodott, ismeretlen vagy legalább is nem közismert adatok kerültek felszínre, amelyek lehetnek hiánysak, nem teljesek, de mindenesetre hézagot pótolnak.

Willbur úr, a jeles történész, legutóbbi nálunk időzése alkalmával egy előadásán rámutatott arra a heverő történelmi kincsre, amely a mi könyv- és levéltárunkban feltalálható. Azt mondta a többek közt, hogy ne várjuk, amíg valaki idejön Californiából, hogy napfényre hozza a mi kincseinket, hanem tegyük meg ezt magunk.

Ez a munka megkezdődött. Alapos adatszerű buvárlás eredménye a Dr. Gál könyve s ugyanilyen kicsinyben a Benczédié is. A módszer, az út nyitva áll, tovább kell haladni rajta. Jakab Elek óta csak szorványos jellegű a mi történelmi irodalmunk. Most úgy látszik, új korszak kezdődik nálunk is, mint ahogyan általában a magyar történetírás terén is új és gazdag eredményű megmozdulás történt a háboru után.

Benczédi könyvének jelentőségét abban látjuk, hogy megmutatja és bizonyítani igyekszik, hogy a magyar unitárius lélek önmagától, minden külföldi hatástól menten is halad azon az úton, amelyet modern unitárizmusnak nevezünk. (I. 103. l.) Ezt mutatják a 18. század végén és a 19. század elején keletkezett kézíratos kátékból közölt kivonatok (99 – 102) főként pedig az Inczei József derzsi lel-